

1.Skupina pitanja

1. Ekonomija kao znanost- proučava kako ljudi vrše izbor u situaciji oskudnosti, te koje su posljedice tog izbora na društvo u cijelini. Definicija ekonomije ima mnogo, ali svaka od njih mora sadržavati najmanje dva elementa: oskudnost i izbor među mogućnostima. Troškovi tijekom donošenja odluka se nazivaju oportunitetni troškovi, tj. Trošak propuštene prilike. Izbor se mora vršiti jer resursi su ograničeni. Uobičajni resursi su: zemlja, rad, kapital i poduzetničke sposobnosti. Dobra koja su rijetka nazivaju se ekonomskim dobrima i nisu besplatna, za razliku od neekonomskih dobara kojih ima u izobilju i besplatna su.

2. Mikro i makro ,pozitivna, normativna ekonomija- **Mikroekonomija** proučava ponašanje manjih jedinica ekonomskog sustava i utvrđuje međuzavisnosti. Te jedinice su pojedinci, kućanstva i poduzeća. Mikroekonomisti odgovaraju na pitanja kao što su: je li efikasnije da cestu gradi veliki broj radnika koristeći lopate ili samo nekoliko radnika uz suvremenu opremu? (manji trošak). **Makroekonomija** proučava agregate, tj. Ukupnu sumu aktivnosti na velikom broju pojedinačnih tržišta- dakle, ponašanje cjelokupnog gospodarstva. Pitanja na koja odgovara vezana su uz prosječnu razinu cijena, predviđanje inflacije, ukupni output gospodarstva, ukupnu zaposlenost ili nezaposlenost i sl. **Pozitivna ekonomija** opisuje pojave i procese u gospodarstvu vrijednosno neutralno i objašnjava kako jest. Što bi se dogodilo u gospodarstvu da se ukine PDV? Koji su uzroci siromaštva u Hrvatskoj... **Normativna ekonomija** ocjenjuje pojave i procese u gospodarstvu etičkim i vrijednosnim sudovima te objašnjava kako bi trebalo biti. Treba li država davati novac siromašnima? Treba li ukinuti PDV?...

3. Svijet do merkantilizma- **Ksenofont** je bio Sokratov učenik, rođen u Ateni na početku Peloponenskog rata. Zasluhuje biti spomenut zbog svog djela Oikonomikus jer se tu, prvi put u povijesti, javlja termin ekonomija. Na ekonomskom području osnovnu kvalitetu grčkog društva nalazi u prirodnoj privredi dok pojavu trgovine i obrtništva smatra opasnim za budućnost robovlasničkog poretka. Njegov suvremenik **Platon** također je pobornik robovlasničkog poretka. U republici, jednom od svojih najpoznatijih djela, Platon razlikuje dva oblika bogatstva: - Bogatstvo namijenjeno stalnoj akumulaciji(osuđuje ovaj tip bogatstva) i bogatstvo u obliku sredstava za zadovoljenje potreba(ovaj tip smatra prirodnim). Postavio je prirodnu podjelu stanovnika na radnike, vojnike i vladare(filozofe). Temeljna razlika između Platona i **Aristotela** je u tom što Aristotel želi objasniti pojave koje istražuje i analizirati ih te ga mnogi smatraju prvim analitičarem ekonomskih djelovanja. Prihvatio je Platonovu podjelu stanovništva uobličivši je u vladare. Razlikuje seosko i gradsko gospodarstvo. Seosko je bilo prihvatljivo i moralno jer predstavlja proizvodnju dobara isključivo za zadovoljenje vlastitih potreba, gradsko je neprihvatljivo jer je cilj proizvodnje daljnja prodaja. U srednjem vijeku ekonomska sfera društvenog života je bila snažno prožeta religijom i osnovnim kršćanskim idejama, a napredak se ostvarivao vrlo sporo tako da iz perspektive pojedine generacije uopće nije bio vidljiv. Feudalni sustav i feudalno vlasništvo nisu dopuštali veći napredak. Prvi autor ovog razdoblja i jedini filozof kojeg službeno priznaje katolička crkva bio je **Toma Akvinski**, jako utjecajan dominikanski teolog kojim je predstavljao most između grčkog svijeta i europske renesanse. Proučavao je koncept pravedne cijene- ona pokriva troškove i osigurava određenu dobit proizvođaču. Tvrdio je da pravednu cijenu treba uvesti zbog moralnosti trgovine kako bi prodavač i kupac podjednako bili zadovoljni.

4. Merkantilizam – je smjer u ekonomskoj teoriji od 15. do sredine 18. st. Razvija se u Engleskoj, Italiji, Francuskoj, ali i mnogim drugim zemljama tadašnje Europe te označava početak stvaranja nove teorijske paradigme. Zaključuju da se globalno bogatstvo ne može povećati, ali se može povećati bogatstvo na razini jedne zemlje i to putem međunarodne trgovine, prelijevanjem bogatstva iz jedne

zemlje u drugu, uz centralističku ulogu države. Osnovni stavovi ekonomske filozofije merkantilizma su : bogatstvo je dano i nepormjenjivo, zadatak vladara i države je poticanje priliva bogatstva u zemlju, najbolje sredstvo za to je međunarodna trgovina. Dvije faze merkantilizma : uvoz se u potpunosti zabranjivao, faza robne bilance: uvoz dozvoljen samo u onoj mjeri u koliko je usmjeren i na izvoz. **Thomas Mun** najpoznatiji engleski merkantilist, njegovo djelo *Englesko bogatstvo od vanjske trgovine* prema mnogim povjesničarima ekonomske misli predstavlja vrhunac merkantilističke misli. Mun smatra da je vanjska trgovina osnovno sredstvo za uvećanje bogatstva zemlje te da država trebala imati jaku centralističku ulogu. Filozof **David Hum** razmatra odnos novca i cijena . Nastoji istražiti pitanje inflacije zbog priljeva zlata i srebra iz prekomorskih zemalja, za razliku od Muna pobornik je slobodne trgovine te vjeruje da takav sustav može dati neusporedivo bolje rezultate od državno reguliranog gospodarstva. Francuska inačica merkantilizma je Colbertizam, Njemačka Kameralizam. Merkantilist **Benedikt Kotruljević** je Dubrovčanin koji je napisao djelo o Trgovini i svašenom trgovcu objavljeno 1571. godine u Veneciji . to je prvi europski priručnik o trgovini i knjigovodstvu i tim se djelom Kotruljević svrstao u sam vrh merkantilističkih autora.

5. Fiziokratizam - javlja se u Francuskoj u drugoj polovici 18. st .Značenje termina fiziokratizam je vladavina prirode. U to se vrijeme smatralo da prirodni zakoni određuju pojave ne samo u prirodi , već i u društvu. Povratak prirodi bio je u francuskim uvjetima određen katastrofalnim stanjem poljoprivrede koja je tada glasila kao dominantna gospodarska aktivnost. Fiziokrati smatraju da se bogatstvo može uvećati kroz proizvodnju , a ne putem prometa(trgovine) kao što su tvrdili merkantilisti. Oni vide samo poljoprivredu kao onu proizvodnju koja može isporučiti višak. Najznačajniji predstavnik je **Francois Quesney** s djelom *Ekonomske tablice* iz 1758.godine.Predstavlja prvi teorijski pokušaj određenja opće ravnoteže u gospodarstvu. Razlikuje tri staleža : zemljovlasnici, obrtnici i trgovci, poljoprivrednici. Zemljovlasnici su jedini koji nisu produktivni i zato prisvajaju rentu i raspolažu ekonomskim viškom. Njegov suvremenik, **Richard Cantillon**, u djelu *Opća rasprava o prirodi trgovine* dvadeset godina prije Quesneya izlaže prvi sustavni prikaz ekonomije. Glavne teme njegovog djela su konkurencija i poduzetništvo te tržišni sustav. Za Cantillona zemlja nije jedini čimbenik proizvodnje, istovremeno je važan i ljudski čimbenik- poduzetnici. **Anne Jacques Robert Turgot** je sljedeći velik predstavnik fiziokratizma. Indirektno kritizira tadašnju francusku vlast i kralja te nagovještava francusku građansku revoluciju. Među prvim razvija teoriju vrijednosti na temelju subjektivnih elemenata te spominje zakon opadajućih prinosa koje je naročito vidljiv u poljoprivredi.

6. Značenje Smitha – glavni predstavnik engleske klasične škole i jedan od najznačajnijih ličnosti u povijesti ekonomske znanosti jest Adam Smith. Smatra se začetnikom ekonomije kao znanosti. Smith je bio teoretičar ekonomskog liberalizma i zagovornik tržišnog gospodarstva. Glavno djelo mu je *Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda* iz 1776.Razvija koncept Nevidljive ruke- pojedinca njegov samointeres tjera na poduzimanje neke ekonomske radnje , a tržište (nevidljiva ruka) usklađuje suprotstavljene pojedinačne interese i dovodi do društveno prihvatljivog rezultata. Nevidljiva ruka tržišta je ta koja usklađuje privatne interese s društvenim interesima. Adam Smith zastupa ograničenu ulogu države. Država ima tri funkcije: Nacionalna obrana, pravosuđe i investiranje u one sektore u koje pojedinac ne može sam investirati i koji su od strateškog značaja za državu. Dohodak se dijelio među velikim društvenim skupinama: kapitalistima- profit, zemljovlasnicima- renta, radnicima- nadnica.

7. David Ricardo- glavno djelo su mu *Načela političke ekonomije i oporezivanja* iz 1817. godine. Posvećuje se pitanju raspodjele bogatstva, a ne njegovog stvaranja smatrajući da je Smith sasvim zadovoljavajuće riješio problem stvaranja bogatstva.Problem koji treba istražiti , po Ricardu , jest pitanje kako raspodijeljuje bogatstvo na pojedine članove društva i velike društvene skupine kako bi društvo bilo harmonično. U svom radu izričito zastupa radnu teoriju vrijednosti i kao nije znao

objasniti što određuje vrijednost samog rada. Ricardo kritizira Žitne zakone koji su u to vrijeme bili u Engleskoj. Žitni zakon je se odnosio na vrijeme dok je Francuska držala inozemno žito izvan Engleske. Britanci su bili prisiljeni povećati proizvodnju domaćeg žita da bi prehranili stanovništvo. Troškovi proizvodnje su bili veći pa je i renta zemlje bila veća. Zemljovlasnicima je to odgovaralo pa su oni željeli da cijena i dalje raste zbog toga je i uveden ovaj zakon.

8. Marksizam – Prva polovica 19.st. je vrijeme kada ubrzana industrijalizacija ruši pred sobom vjekovne navike, tradicije i načine života. Stvara se novi tip odnosa, odnos rada i kapitala. Istraživanjem tih proturiječnosti marksizam se konstituira u značajnu teoretsko-ideološku snagu koja se svejsno opredjeljuje za poziciju rada, a protiv kapitala. Značenje rada u marksističkom konceptu može se izraziti na sljedeći način:- Rad je generička suština čovjeka, čovjek se od ostalih živih bića razlikuje po tome što može pred sebe postavljati ciljeve koje može svjesnom djelatnošću ostvariti. Društvena podjela rada zaslužna je za napredak i razvoj ljudskog društva, rad je izvor i mjerila svih vrijednosti. Rad je mjerilo vrijednosti, ali sam rad ne može biti vrijednost. Vrijednost posjeduje radna snaga koja ima sposobnost proizvesti vrijednost veću od vlastite. Kapitalisti iskorištavaju radnike zato jer prisvajaju višak kojeg su radnici stvorili te je stoga kapitalizam proturječan društveni sustav jer se zasniva na društvenom načinu proizvodnje, a privatnom načinu prisvajanja. Ovo su glavne ideje revolucionarnog predstavnika ovog pravca Karla Marxa. Za razliku od Adama Smitha koji je vjerovao u neprestano uspinjanje ljudskog društva i postizanje harmoničnosti pojedinačnih interesa, Marx povijest promatra kao kontinuiranu borbu među klasama- vladajuće klase bore se s vladalnim klasama. Marxovo glavno djelo je Kapital. Marx je svojim radom utjecao na europsku političku i ekonomsku scenu druge polovice 19. stoljeća.

9. Neoklasična ekonomska teorija, Gossenovi zakoni i doprinos Marshalla – Analitičku pozadinu za razmatranje neoklasične ekonomske teorije stvara Herman Heinrich Gossen. Gossen je ekonomiju spoznao kao teoriju užitka i boli tj. Način na koji ljudi mogu, kao pojedinci ili kao skupine, ostvariti maksimum užitka uz minimum bolnog napora. Tvrdi da je matematička metoda jedini pravi način bavljenja ekonomskim odnosima i primjenjuje tu metodu u cijelom svom radu. Dva su Gossenova zakona koja preko teorije korisnosti nastoje objasniti kako racionalni potrošači dijele svoje ograničene resurse na robe koji im pružaju zadovoljstvo. Prvi Gossenov zakon definira načelo opadajuće granične korisnosti i daje mu grafički prikaz. **1) Svaka dodatna jedinica nekog dobra dodaje sve manje i manje zadovoljstva(Čaša vode).**

Drugi Gossenov zakon je opisao uvjet maksimaliziranja korisnosti: **2) Dana se količina dobara mora alocirati na različite upotrebe na način da u svima njima granične korisnosti budu jednake.** Ove dvije teze eposlužili su osnivačima Neoklasične teorije zamjeniti opasnu radnu teoriju vrijednosti s ideološkom prihvatljivom teorijom subjektivne vrijednosti u kojoj vrijednost nije povezana s proizvodnim čimbenicima a posebno ne s radom. Prema teoriji granične korisnosti, cijenu robe određuje granična korisnost robe, a ne njena vrijednost ili uloženi rad. Osnovni obilježja neoklasične ekonomske teorije su: razvijaju tehniku graničnih vrijednosti, objedinjuju proizvodnju i raspodjelu principom granične korisnosti i granične proizvodnosti, utvrđuje tržišno usklađivanje ponude i potražnje, veće značenje daju potražnji u odnosu na ponudu. U sklopu teorije granične korisnosti, cijenu robe određuje granična korisnost robe, a ne njena vrijednost ili uloženi rad kao kod Engleske klasične političke ekonomije. U Austriji djeluje **Carl Menger**, definira korisnost kao svojstvo stvari da zadovolji ljudske potrebe. Pri tome razlikuje dva tipa dobra. Dobra prvog stupnja mogu zadovoljavati potrebe izravno, dok za dobra višeg stupnja (kapital, proizvodna dobra) značaj porizlazi iz njihove sposobnosti da proizvode dobra nižeg stupnja. **William Stanley Jevons** je začetnik marginalizma u Engleskoj. Za njega predmet ekonomije jest maksimiziranje užitka. Prema Jevonsu vrijedi sljedeće: Troškovi proizvodnje određuju ponudu, Ponuda određuje konačni stupanj korisnosti, Konačni stupanj korisnosti određuje vrijednost. **Leon Walras**. Svojom pracijalnom

analizom čije su pretpostavke da se samo cijene i količine mijenjaju (ceteris paribus) **Alfred Marshall** pokušava istražiti uzroke koji utječu na to da se potražnja mijenja na neki tipičan način. Korištenjem koncepta granične korisnosti tako oblikuje zakon i krivulju potražnje. Uz to, Marshall iz političke ekonomije izbacuje sve što nije čista ekonomija: filozofiju, politiku, pravo, te dobiva ekonomiku. Glavno djelo su mu Načela ekonomike iz 1890. godine. Marshall ipak doprinosi određenoj sintezi neoklasične s klasičnom ekonomijom. Davanjem značaja i ponudi i potražnji on na neki način miri dva glavna pravca ekonomske misli 19. i 20. stoljeća: klasičnu i neoklasičnu ekonomsku teoriju.

12. Maynard Keynes, ekonomska teorija - po mnogima najveći ekonomist 20. stoljeća. Oporava Sayev zakon koji tvrdi da svaka ponuda stvara sebi dostatnu potražnju te je državna intervencija na tržištu nepotrebna. Smatra da se izjednačavanje ponude i potražnje, na prihvatljivoj razini zaposlenosti, ne može postići bez djelovanja države. Agregatnu potražnju trebalo je vratiti na razinu na kojoj su zaposleni svi radnici koji žele raditi, a to se moglo jedino uz dopunjavanje privatne potrošnje državnom. Znači uz državnu intervenciju je moguće postići ravnotežu na tržištu i približiti se punoj zaposlenosti što nije bila karakteristika Amerike u to vrijeme. Djelo Opća teorija zaposlenosti, kamata i novca je odlično prihvaćena u svim razvijenijim zemljama i nakon 2. svj. Rata se počela ozbiljno primjenjivati s izvrsnim rezultatima. Osnovne točke Keynesove intervencije: Ukazuje na značaj makroekonomske analize i politike, glavna ekonomska snaga je potražnja, Država svojim mjerama treba modelirati, projektirati potrebnu potražnju koja će aktivirati ponudu potrebnu za zadovoljavanje, ta narasla ponuda će zaposliti sve raspoložive resurse i to je put prema punoj zaposlenosti. Općim prihvaćanjem keynesova doprinosa vraća se ponovno politika kao sastavni dio političko ekonomske regulacije ekonomskog procesa. **Paul Samuelson**.

13. Čikaška škola - Friederich Hayek ističe ulogu poduzetništva i konkurentskog tržišta, a 1974. dobiva Nobelovu nagradu koju dijeli s **Gunnarom Myrdalom**. Njegovo poznato djelo Put u ropstvo predstavlja kritiku socijalizma i centralnog planiranja koje vodi do totalitarizma. Država se ne smije uplitati u gospodarstvo, njena glavna uloga je osigurati vladavinu prava u zemlji. Najprikladniji način za proučavanje ekonomskih pojava je proučavanje na razini pojedinca tvrdi Ludwig von Mises. Ako je ekonomija znanost izbora onda se mora proučavati onoga koji čini izbor. Odbacuje makroekonomski pristup u prilog metodičkom individualizmu. I Hayek i Mises smatraju da aktualni problemi u gospodarstvu proizlaze iz prevelike uloge države nastale po Keynesovim naputcima. Obojica zagovaraju potrebu povratka tržištu kao jedinom uspješnom regulatoru ekonomskih procesa. **Čikaška škola** slijedi Hayeka i Misesa, a odbacuje keynesizam. Smatraju da se ekonomska demokracija može ostvariti kroz međuzavisnost tržišne ekonomije i političke demokracije. Središte ekonomskog i političkog sustava čine individualnost, sloboda izbora i konkurencija, a tržište na najbolji način može djelovati na ostvarenje blagostanja i ravnopravnosti među ljudima. Predstavnici čikaške škole političke ekonomije su Milton Friedman, Gary Becker, Harold Demsetz, Gordon Tullock i George Stigler.

14. Konstitucionalna politička ekonomija – javlja se 70-80-ih godina 20. st. Njezini predstavnici, **James Buchanan** i **Bruno Frey** istražuju načine i mehanizme putem kojih će povećati efikasnost i tržišta i političkih oblika regulacije. James Buchanan razvija teoriju javnog izbora u kojoj ujedinjuje teoriju tržišne razmjene i teoriju funkcioniranja političkih tržišta. Teorija javnog izbora objašnjava kako se javne odluke o alokaciji resursa donose putem političkog procesa. Kada se postavilo pitanje imaju li političke i ekonomske institucije utjecaj na društveni razvitak, Institucionalna ekonomska teorija je pokušala dati odgovor. Institucije se definiraju kao ustanove, ali i pravila te imaju značajan utjecaj na razvoj ekonomije. Kroz svoj provokativan rad **John Kenneth** se tomui protivi i predlaže politički nadzor i demokratsku kontrolu političke moći. Prva žena koja je dobila Nobelovu nagradu za ekonomiju je Elinor Ostrom, pripada upravo ovoj školi. U svom radu i najpoznatijem djelu Upravljanje zajedničkim dobrima, evolucija institucija i kolektivno djelovanje iz 1990. pokazuje kako i

osobe koje koriste zajedničke resurse (pašnjaci, šume....) mogu njima uspješno upravljati bez uplitanja države ili privatizacije.

15. Odnos ekonomije i političke ekonomije – tek s pojavom tržišnog sustava, kojim se ne samo razmjenjuju dobra već se održava i opskrbljuje cjelokupno društvo, ekonomija se počinje razvijati kao znanost. To je bilo vrijeme prijelaza iz feudalnog u kapitalistički sustav. Smatra se da je začetnik ekonomije kao znanosti Adam Smith, teoretičar ekonomskog liberalizma i zagovornik tržišnog gospodarstva.

16. Politička ekonomija - Politička je ekonomija disciplina koja proučava povezanost političkih i ekonomskih institucija u povijesnom razvitku ljudskog društva. Politička ekonomija jest znanost koja u prvom redu želi otkriti različite načine povezanosti ekonomskih i političkih institucija u njihovom povijesnom razvoju i mijenjanju, a stoga u skladu, predmet ekonomsko-političke teorije jest istraživanje i proučavanje povijesnog razvitka relativno cjelovitih sustava ekonomsko-političkih teorija. Značajke političke ekonomije su: **Interdiscipliniranost**- uz ekonomsku i političku znanost obuhvaća i druge društvene znanosti: sociologiju, pravo, psihologiju....

Sustavnost- proučava društveni sustav, društvenu okolinu i način ponašanja ljudi.

Povijesnost – proučava društvene odnose kroz njihov povijesni razvoj i mijenjanje

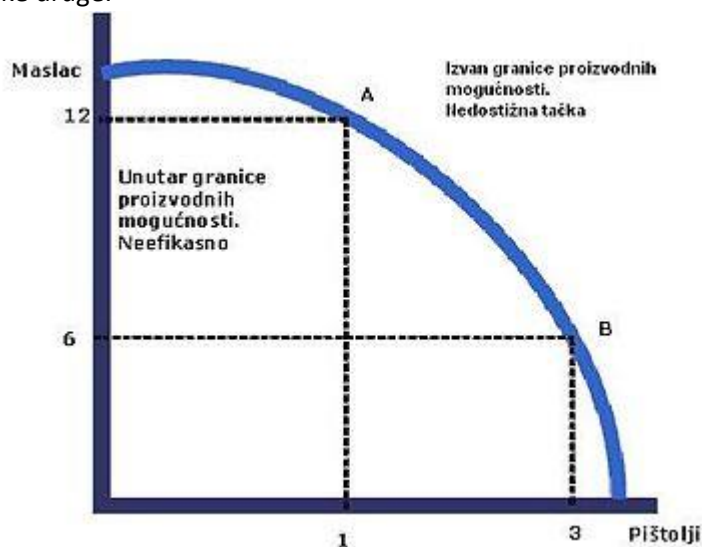
Normativnost – izriče vrijednosne sudove i postavlja norme vezane uz odnose triju glavnih sfera društvenog života: ekonomije, civilnog društva i politike.

Kritičnost- svaki društveni oblik političke ekonomije smatra nesavršenim i podložnim stalnom kritičnom propitivanju.

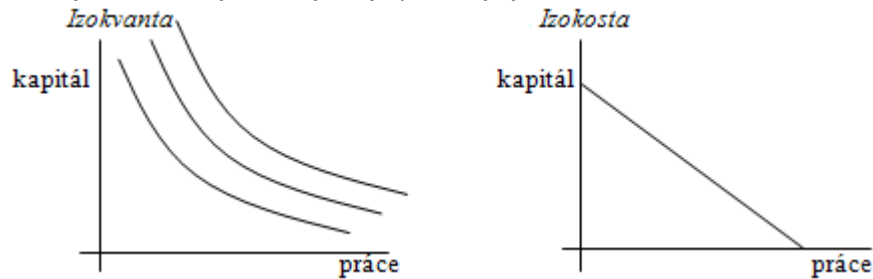
Otvorenost- zadire na područja brojnih drugih znanosti i teorijskih spoznaja

2. SKUPINA PITANJA

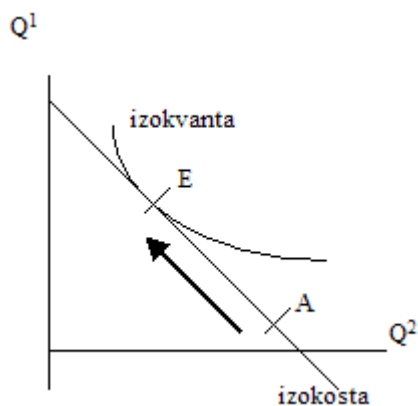
1. Transformacijska krivulja – Tehnički koncept koji pokazuje maksimalnu moguću količinu proizvodnje dvaju dobara u nekom gospodarstvu zove se granica proizvodnih mogućnosti odnosno transformacijska krivulja. Pokazuje maksimalnu količinu proizvodnje koju neko gospodarstvo može postići uz dano tehnološko znanje i dostupnu količinu proizvodnih čimbenika. Sve točke na krivulji ispunjavaju uvjete Pareto optimalnosti. Ona je postignuta kad se iscrpe sve mogućnosti reorganiziranja proizvodnje i potrošnje kojima se povećava zadovoljstvo jedne osobe bez narušavanja neke druge.

2. Proizvodna funkcija(izokosta i izokvanta) – **Proizvodna funkcija** prikazuje ovisnost količine proizvodnje nekog proizvoda, koja se uz raspoloživu tehnologiju može ostvariti iz danih količina potrebnih proizvodnih čimbenika. **Izokvanta** ili krivulja jednakog proizvoda, ona spaja sve točke koje predstavljaju različite kombinacije ulaganja proizvodnih čimbenika radi ostvarenja jednake količine proizvodnje. **Izokosta** je krivulja koja povezuje jednake razine troškova.

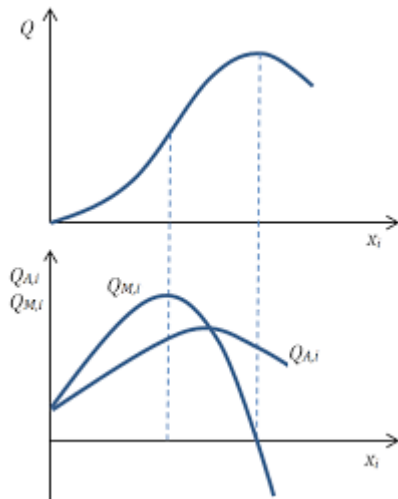

3. Ravnoteža proizvođača – Kombiniranjem izokvante i izokoste poduzeće može odrediti optimalnu kombinaciju inputa koje daje najniže troškove. To je u točki u kojoj izokosta tangira najudaljeniju izokvantu od ishodišta. U toj točki se postiže tzv. Ravnoteža proizvođača i u njoj je nagib izokvante jednak nagibu izokoste, u toj točki odnos cijena i proizvodnih čimbenika jednak odnosu njihovih graničnih proizvoda. U njoj se danu količinu proizvoda proizvodi s najmanjim mogućim troškom i s danim iznosom troška proizvodi maksimalna količina proizvoda.

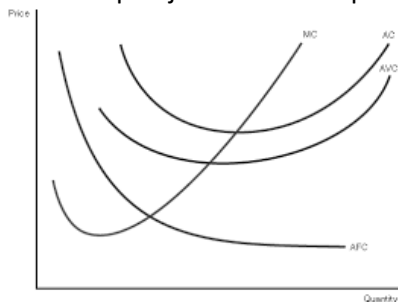

4. Ukupni, prosječni i granični proizvod – **Ukupni proizvod** predstavlja ukupnu proizvedenu količinu dobara i usluga izraženih u fizičkim jedinicama. **Prosječni proizvod** je ukupni proizvod po jedinici varijabilnog inputa. U početnoj fazi proizvodnje raste, nakon točkeu kojoj je $AP=MP$ pada. **Granični proizvod** je dodatni proizvod nastao povećanjem varijabilnog inputa za jednu jedinicu uz

pretpostavku da su ostali inputi nepromjenjeni.

5. Grafički prikaz troškova - **Fiksni troškovi** su oni troškovi koji se ne mijenjaju s količinom proizvodnje. Oni postoje čak i onda ako poduzeće iz nekog razloga ne posluje. **Varijabilni** ovise o količini proizvodnje, kako raste obujam proizvodnje rastu i varijabilni troškovi. **Tri vremenska perioda**- Dugi , kratki i vrlo kratki. Prosječni troškovi dobiju se tako da se jedna ili više apsolutnih troškova podijeli s količinom proizvodnje kod te razine troška.

6. Ekonomska mjerila uspješnosti - **Proizvodnost (p)** pokazuje kolika se proizvodnja ostvaruje po jedinici rada. Ovisi o stupnju sposobnost radnika, opsegu i efikasnosti proizvodnih sredstava, društvenoj organizaciji proizvodnog procesa, razini znanosti i stupnju njene tehnološke primjenivosti te prirodnim uvjetima. **Ekonomičnost (e)** pokazuje odnos vrijednosti i troškova proizvodnje. Vrijednost je pokazatelj- pokazuje kolika je ostvarena vrijednost proizvodnje po jedinici troška. **Rentabilnost (r) ili profitabilnost** je vrijednosni pokazatelj koji stavlja u odnos profit i uloženi kapital, dakle mjeri efikasnost korištenja kapitala. $P = \text{proizvodnja/rad}$, $e = \text{vrijednost proizvodnje/ troškovi}$, $r = \text{profit/ kapital}$

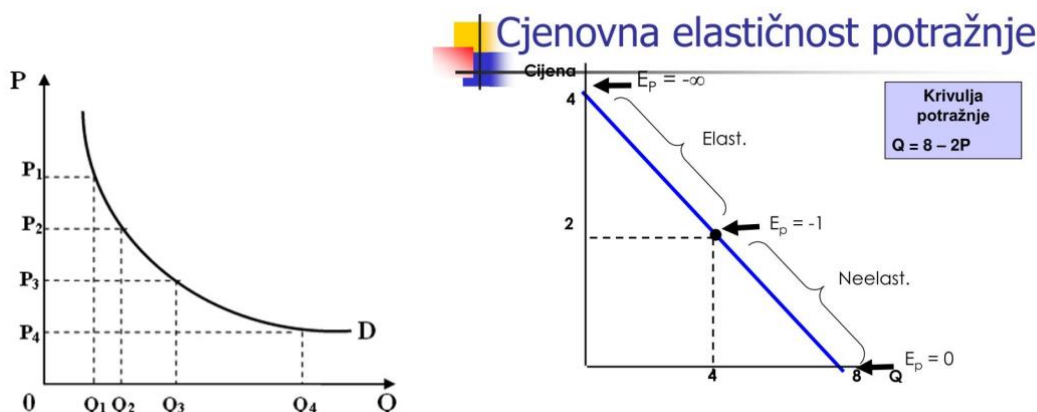
7. Max profit i min troškova – **Uvjet maksimalizacije** profita: kombinacija inputa koju poduzeću omogućava maksimalne profite javlja se kad je granični proizvod pomnožen s cijenom proizvoda jednak cijeni inputa. Međutim, da bi poduzeće maksimaliziralo profite, ono mora voditi računa o **minimalizaciji troškova** svog poslovanja. Najniži trošak je postignut kad je granični proizvod po novčanoj jedinici iznadnoj za svaki input jednak kod svih inputa.

8. Raspodjela nacionalnog dohotka – str.82

9.Oblici konkurencije na tržištu – **Savršena konkurencija**: veliki broj kupaca i prodavatelja, kupci i prodavači nemaju utjecajna cijenu proizvoda, proizvodi su homogeni i ne razlikuju se proizvod jednog proizvođača od proizvoda drugog , proizvodi se razlikuju po kriteriju cijene, a ne prema tehničkim obilježjima, visoka je međugradska mobilnost proizvodnih čimbenika i ne postoje barijere za

kretanje proizvodnih čimbenika iz jedne vrste proizvodnje u drugu, informacije su dostupne svima pod jednakim uvjetima, svi prodavači imaju informacije o cijenama, tehnologiji i drugim faktorima bitnim na tržištu, ne postoji diskriminiranost tržišnih subjekata. Kada neko tržište funkcionira kao tržište savršene konkurencije tada ni jedan ekonomski subjekt, ni ponuditelj ni potražitelj, ne može utjecati na cijenu proizvoda samostalno jer su premali u odnosu na cijelo tržište. Gotovo sva tržišta u svijetu su **nesavršena konkurencija**. **Monopolistička konkurencija** je takav oblik tržišne strukture koji ima obilježja i monopola i savršene konkurencije. Obilježje monopola je da može utjecati na cijenu proizvoda. Obilježje savršene konkurencije je da ima mnogo ponuditelja i potražitelja te da je relativno lako novim poduzećima ući u tu granu proizvodnje kao što je jednostavnije iz te grane ako poduzeće nije profitabilno. **Oligopol** je takav oblik tržišne strukture gdje postoji svega nekoliko velikih proizvođača na tržištu i svaki od njih ima značajan tržišni udio. Nekoliko u ovom kontekstu je 2 (duopol) po do 10 ak. Kao poznati primjer duopola može se navesti Intel i AMD. Važna karakteristika oligopola je da poduzeće može utjecati na tržišnu cijenu. Bilo kakvo dogovaranje oligopolista o cijeni i količini proizvoda je zakonom zabranjeno jer se time nanosi šteta ostalim poduzećima i potrošačima. Monopol postoji samo jedan ponuditelj proizvoda ili usluge na cijelom tržištu. Proizvod koji monopolist prodaje nema bliske supstitute, a potencijalni konkurenti su obeshrabreni jer su prepreke za ulaz u tu granu proizvodnje visoke.

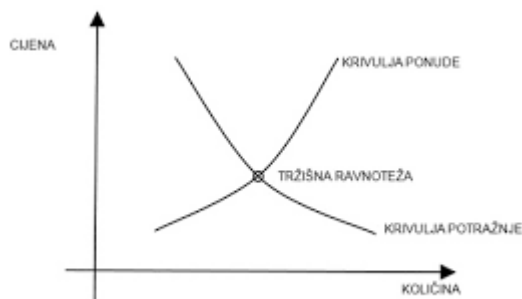
10. Funkcija potražnje - Varijable koje djeluju na potražnju su cijena proizvoda, dohodak potrošača, cijena povezanih dobara, ukusi potrošača i veličina tržišta. Funkcija potražnje nam prikazuje funkcionalnu međuovisnost potraživane količine nekog proizvoda i svih varijabli koje utječu na potraživanu količinu. Kad cijena raste potraživana količina pada uz ostale nepromijenjene uvjete. Dakle, potražnja je opadajuća funkcija cijene. Negativni nagib funkcije potražnje objašnjen je zakonom opadajuće potražnje koji kaže: kada se cijena nekog dobra poveća, a sve ostalo ostane nepromijenjeno, potraživana količina tog dobra će se smanjiti. Kada poraste cijena jednog dobra, potraživana količina će se smanjiti jer je cijena supstituta ostala nepromijenjena pa potrošači sada kupuju više supstituta koji su relativno jeftiniji od dobra čija je cijena porasla. Ovaj učinak se zove **učinak supstitucije**. **Individualna potražnja** predstavlja količinu dobara koju neki kupac u određeno vrijeme, po određenoj cijeni, na određenom tržištu želi nabaviti. **Tržišna potražnja** je zbir individualnih potražnji. Koncept elastičnosti potražnje se mjeri promjenama potraživane količine nekog proizvoda, u odnosu na promjenu neke od determinanti potražnje. Razlikujemo cijenovnu elastičnost potražnje, dohodovnu elastičnost potražnje i kržnu. Koeficijent cijenovne mjeri za koliko posto će se promijeniti potraživana količina proizvoda kada se cijena promijeni za 1 posto. Vrijednost ovog koeficijenta je uvijek negativan jer kad raste cijena proizvoda, po zakonu potražnje smanjuje se potraživana količina.

Nužna dobra su ona dobra čija potražnja je cjenovno neelastična, odnosno kada velike promjene cijene uzrokuju relativno male promjene potraživane količine.

Luksuzna dobra su ona dobra čija potražnja je elastična, odnosno kada male promjene cijene uzrokuju relativno velike promjene potraživane količine. Koeficijent dohodovne elastičnosti potražnje mjeri za koliko postotaka će se promijeniti potraživana količina proizvoda kada se dohodak promjeni za 1 posto. Vrijednost ovog koeficijenta je u pravilu pozitivna, dakle kada raste dohodak u pravilu raste i potražnja, a u rijetkim slučajevima može biti negativna. Dobra koja imaju koeficijent dohodovne elastičnosti veće od nula zovu se još superiorna dobra a dobra kod kojih je taj koeficijent manji od nule zovu se još inferiorna dobra. Koeficijent ukrštene elastičnosti pokazuje za koliko posto će se promijeniti potraživana količina jednog dobra kada se cijena drugog dobra promjeni za 1 posto. Ako rast cijena dobra B uzrokuje porast potražnje za dobrom A dobra su supstituti. Ako pak rast cijene dobra B uzrokuje pad potražnje za dobrom A to su komplementi. Ako promjena cijene dobra B ne uzrokuje promjenu potraživane količine A ova dva dobra su indiferentna dobra.

11. Funkcija ponude - Pokazuje odnos između dobrovoljno nuđene količine određenog dobra i različitih razina cijene proizvoda. Individualna i tržišna ponuda. Osim cijene samog proizvoda na ponuđenu količinu utječu: troškovi proizvodnje, cijena supstituta, organizacija tržišta i posebne okolnosti.

Koeficijent cjenovne elastičnosti ponude mjeri koliko će posto se promijeniti dobrovoljno nuđena količina kada se cijena proizvoda promjeni za 1 posto. Glavni čimbenik cjenovne elastičnosti je vremenski period. Vrlo kratki, kratki i dugi rok.

12. Statična analiza parcijalne tržišne ravnoteže – parcijalna analiza znači da se proučava jedno tržište i to odvojeno od ostalih. Ravnoteža nastaje kad su dobrovoljno nuđena i dobrovoljno potraživana količina određenog proizvoda jednake. Komparativna statitka je tehnika ekonomske analize kojom se uspoređuju dva ravnotežna stanja. Stanje početne ravnoteže se uspoređuje sa stanjem neke nove ravnoteže do koje se došlo zbog utjecaja nekog događaja na određeno tržište.

13. Oblikovanje cijene u vrlo kratkom roku - maksimalan profit sva poduzeća žele ostvariti. Poduzeća žele proizvesti svaku jedinicu proizvoda koja doprinese prihodima više nego troškovima, a ne žele proizvoditi onu jedinicu proizvoda koja više povećava troškove nego prihode. S obzirom da je rok vrlo kratak, ne može doći ni do kakve promjene u proizvodnji. Proizvodnja u cijelosti ovisi o onom što se prije proizvelo tj. O zalihama. Dakle ponuda je savršeno neelastična kod neke razine zaliha.

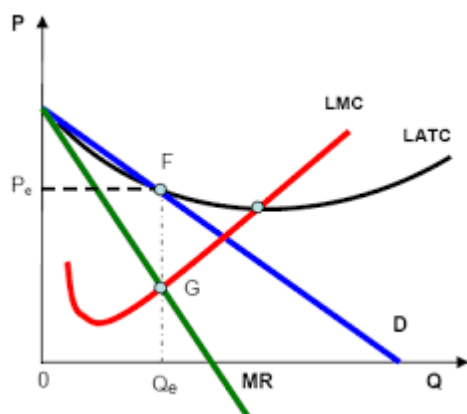
14. Analiza u kratkom roku - poduzeće može varirati zapošljavanje nekih, ali ne i svih proizvodnih čimbenika. Poduzeća u kratkom roku ne mogu utjecati na fiksne i u nekima na koje mogu utjecati varijabilne troškove. I tu postoji logika odlučivanja poduzeća u kratkom roku: Kako poduzeće nema mogućnosti utjecati u kratkom roku na svoje fiksne troškove oni nisu ni važni za donošenje odluke u proizvodnji. U kratkom roku treba ih jednostavno zanemariti. Gledajući varijabilne troškove poduzeća

moгу donјeti odluku o tome hoće li proizvoditi, јedino kad su pokriveni varijabilni трошкови poduzeće може proizvoditi. I posljednje pitanje do koje granice треба poduzeće proizvoditi . Do one gdje je granični prihod veći od graničnog троška.

15. Analiza u dugom roku - U dugom roku postoji mogućnost potpune prilagodbe poduzeća izmjenjenim uvjetima u svojoj okolini, pa se ponuda може potpuno prilagoditi potražnji I to zbog mogućnosti izbora grane proizvodnje optimalnog kapaciteta proizvodnje. Str.125.

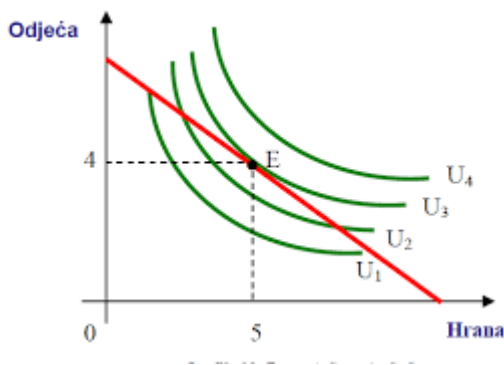
16. Ravnoteža na tržištu monopola - tržišna ravnoteža se ostvaruje tamo gdje to monopolistu najviše odgovara, a to je kod maksimalne razine profita.

17. Dileme oko efikasnosti tržišnog mehanizma - Postoje određene situacije kada tržište ne uspijeva jamčiti efikasnu alokaciju relativno rijetkih proizvodnih čimbenika . U tom slučaju se veća razina materijalnog blagostanja може postići kad tržišta djeluju uspredno s državom koja će ispravljati njihove nedostatke I ublažavati negativne posljedice. Razlozi za uplitanje države su višestruki, a postat će јasnii pri anallilzi četiri најčešća oblika tržišnog neuspjeha. To su: Nesavršena konkurencija , asimetrične informacije , eksternalije I јavna dobra. Asimetrične informacije mogu biti zloупotreblјavane na način da prodavatelj koji ima više informacija I znanja o nekom proizvodu може prevariti kupca. Str.132

18. ravnoteža potrošača - točka tangiranja pravca cijena I krivulja indiferencije odnosno točka ravnoteže potrošača je uјedno I optimalno rješenje za potrošače jer, raspoloživim dohotkom dostigao najveću moguću potrošnju I ostvario potrošnju dvaju dobara u točki u kojoj je omjer supstitucije tih

dobara jednak omjeru njihovih cijena

19. BDP - pokazuje ukupnu vrijednost proizvedenih svih finalnih dobara i usluga u jednoj zemlji u jednoj godini. Zašto je važno uključiti samo finalna dobra u računanje BDPa. Neka dobra su intermedijarna - koriste se u proizvodnji drugih dobara. Dobra mogu biti finalna i intermedijarna. Kapitalna dobra ne spadaju u finalne proizvode jer se koriste za proizvodnju drugih dobara. Za potrebe mjerenja BDP dogovoreno je da se samo novoproducirana kapitalna dobra klasificiraju kao finalna dobra i prema tome uključuju u BDP. Kad se BDP podjeli s brojem stanovnika dobije se BDP per capita koji služi kao pokazatelj razvijenosti neke države ili geografskog područja. BDP per capita je temeljni pokazatelj razine životnog standard građana određene države i cilj je svakog društva da ovaj pokazatelj bude što veći te da stabilno raste kroz vrijeme. BDP se može mjeriti na tri načina: proizvodna metoda, dohodovna metoda, rashodna metoda. Proizvodna metoda- BDP je ukupna vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u gospodarstvu tijekom godine dana. Dohodovna metoda je zbroj dohodaka u gospodarstvu tijekom danog razdoblja. Radi se o dohocima koje su zaradili proizvodni čimbenici u gospodarstvu. Dohoci od rada su plaća, nadnica i dohodak samozaposlenih. Kapitalni dohoci se sastoje od plaćanja vlasnicima fizičkog kapitala (tvornice, uredski prostori) i plaćanja za nematerijalnu imovinu (patenti, autorska prava...). Rashodna metoda – BDP je jednak zbroju ukupne domaće potrošnje i neto izvozu. Realni BDP neke zemlje je ukupna vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom jedne godine pri čemu je vrijednost izražena u cijenama iz neke baze godine. Podaci o realnom BDP uvijek su popraćeni informacijama o baznoj godini. BDP koji se računa koristeći razine cijene iz godine u kojoj je output proizveden naziva se nominalni BDP. Pročitati od 157 do 164.

20. Jednosektorski model - jednostavna reprodukcija neke privrede u kojoj se cijeli proizvod potroši. Dakle nema investiranja, ni državne potrošnje, ono što zaradiš to i potrošiš. U ekonomiji postoje brojna objašnjenja osobne potrošnje domaćinstva. 1) Teorija apsolutnog dohotka- osobna potrošnja ovisi o tekućem raspoloživom dohotku. Potrošač određuje koliki će dio dohotka uštedjeti, a koliki potrošiti, u ovisnosti samo o svom tekućem raspoloživom dohotku. 2) teorija o stalnom dohotku- Milton Friedman definira potrošnju kao funkciju stalnog dohotka, tj. Onog dohotka kojeg jedinica potrošnje očekuje u budućnosti. Međutim on uvodi i tzv. Prolazni dohodak kojeg jedinica potrošnje ostvaruje na temelju slučajnih događaja. 3) Teorija relativnog dohotka je teorija višu sklonost potrošnji objašnjava socio psihološkim komponentama. Potrošnja ovisi o odnosu dohotka jednoj grupi domaćinstva i dohotka drugih. 4) hipoteza životnog ciklusa- definira potrošnju kao funkciju očekivanog dohotka iz svih izvora koje potrošač posjeduje u cjelokupnom životu. Sklonost potrošnji ovisi o dobnoj strukturi pojedinca. Sklonost potrošnji ovisi o dobnoj skupini pojedinca. Str. 165., 166., 167 **Funkcije potrošnje (jednosektorski model)**- $Y=C$

Dvosektorski model- $Y=C+S=C+I$

Trosektorski model- $Y=C+S+T=C+I+G$

Četvosektorski model- $Y=C+S+T+IM=C+I+G+EX$ do 175 str.

21. DEFLACIJSKI JAZ - označava pad opće razine cijena. Povezana je s recesijom jer ako cijene neprestno padaju tijekom nekoliko godina, to bi značilo da je agregatna ponuda veća od agregatne potražnje koja je potrebna da bi se ostvarila puna zaposlenost i stoga država nastoji povećati agregatnu potražnju. Graf 179.str

22. INFLACIJSKI JAZ - se javlja kada agregatna potražnja nadmaši razinu koja se javlja kod potpune iskorištenosti, tj. Zaposlenosti proizvodnih čimbenika u gospodarstvu. Radi se o čestoj pojavi u suvremenim gospodarstvima. Graf str.180

23. PARADOKS ŠTEDNJE - nastaje u situaciji deflacijskog jaza i on nas podsjeća ne jednu živu raspravu između Keynesa s jedne strane klasičnih i neoklasičnih teoretičara s druge strane. Klasični teoretičari su smatrali da je izlazak iz velike gospodarske krize potrebno povećati štednju jer bi rast štednje trebao urokovati rast investicija, koji bi posljedično doveo do rasta proizvodnje. Keynes upozorava na tu klasičnu dogmu i objašnjava zbog čega se prije navedeni pristup ne može promijeniti. 1. Ako se poveća štednja, a ljudi jedan dio dohotka štede, a drugi troše, dio koji troše će se smanjiti. 2. Kako je osobna potrošnja jedna od komponenti AD, pad osobne potrošnje će uzrokovati pad AD. 3. Zbog pada AD smanjit će se i ravnotežni nacionalni dohodak. 4. Kako je štednja rastuća funkcija raspoloživog dohotka, pad BDPa uzrokovat će pad štednje. 5. Dakle, zbog porasta štednje koji nije praćen porastom investicija, štednja će se na kraju smanjiti. Graf str.182

3 SKUPINA PITANJA

1. Funkcija vlasništva - Vlasništvo je temeljni društveni odnos. Izražava odnose među ljudima u svezi iskorištavanja i prisvajanja stvari te njihovog raspolaganja. Ono uključuje pravo određenog subjekta da raspolaze sredstvima za proizvodnju tj. Pravo prisvajanja profita od kapitala. Također uključuje obvezu subjekta da snosi rizik eventualne propasti tog kapitala. Glavne funkcije vlasništva su : Funkcije upravljanja i nadzora- spadaju u pravni aspekt vlasništva. Funkcija prisvajanja i funkcija rizika spada u ekonomski aspekt vlasništva. Razlikujemo dva velika sustava vlasništva: Sustav privatnog vlasništva, koji se zasniva na individualnom ili udruženom individualnom (dioničkom) vlasništvu. Sustav javnog vlasništva, gdje je vlasničko pravo kolektivno, odnosno opće (državno). Za sustav privatnog vlasništva još se javljaju i sljedeći oblici : Individualno – poduzetnički tip u kojem je pojedinac vlasnik dobra. Kolektivno – poduzetnički tip u kojem postoji više vlasnika, Korporativni - poduzetnički oblik koji se smatra vrstom kolektivnog, a regulira ga država.

2. Vlasništvo u poduzeću - poduzeće se definira kao pravna osoba, koja vrši gospodarsku djelatnost na tržištu radi stjecanja profita, odnosno dobiti. U tržišnom gospodarstvu javlja se veliki broj poduzeća koja odgovaraju različitim tipovima vlasništva, nadzora i preuzimanja rizika te prisvajanja. Dva su osnovna oblika poduzeća u okviru europskih prava: Osobna društva i kapitalna društva. Osobna društva predstavljaju oblik udruživanja fizičkih ili pravnih osoba sa svojim kapitalima. Svaki član zadržava osobnu odgovornost u poduzeću. U tu skupinu spadaju partnerstvo, komanditno i javno trgovačko društvo. Kapitalna društva predstavljaju oblik udruživanja kapitala različitih fizičkih i pravnih osoba. Nastaje poduzeće koje je ekonomski i pravni nositelj kapitala. Odgovara se samo imovinom koja se unosi u poduzeće. Tu spadaju dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću. Razlika između osobnog i kapitalnog društva je dvojaka : 1. Osobna društva predstavljaju udruživanje nekoliko fizičkih osoba radi trajnog zajedničkog stjecanja dohotka, zajedničkog poduzetništva i zajedničkog rizika. Prema tome svaki je partner uglavnom osobno odgovoran. U ovom slučaju udružuju se manji kapitalisti s većim izgrađenim kapitalom. Njihov cilj je, jednostavno, stvoriti jače i veće poduzeće. Kapitalna društva znače da je neposredni pravni i ekonomski nositelj kapitala poduzeće kao pravna osoba. I ovdje poduzeće može stvoriti već formalni

kapital, no mogu se upotrijebiti i potpuno uobičajena novčana sredstva . Kapital , a ne kapitalisti osobno, u ovom slučaju omogućuje organiziranje , upravljanje i nadzor poduzeća.

3. Dioničko društvo - Od kapitalskih društava najznačajnije je dioničko društvo. Osnovni razlozi razvitka d.d-a : jaki tehnološki napredak(koji je povećao mogućnosti proizvodnje), jaka tržišna konkurencija (pojedinci su se morali udruživati što je dovelo do udruživanja kapitala) , stvaranje financijskog kapitala koji je nastao povezivanjem bankovnog i industrijskog kapitala. Za osnivanje d.d-a potreban je ugovor o osnivanju i osnivački ulog. Osnivački ulog se može steći na tri načina : 1. Korištenjem vlastite ušteđevine , 2. Uzimanjem kredita od banaka (to je za banku uglavnom neprihvatljivo jer poduzeće u osnivanju predstavlja veliki rizik) 3. Emisija vlasničkih vrijednosnih papira (dionica). Prodaja vrijednosnih papira , kao oblik financiranja poduzeća , može se odvijati na dva načina: 1. Vrijednosni papiri se mogu izdavati neposredno pa dionice direktno prodaje poduzeće u osnivanju te samo obavlja sve aktivnosti. 2. Posredno , putem banka ili konzorcija banaka pri čemu banka jamči za dionice i obavlja poslove u ime i za račun poduzeća u osnivanju. Dvije su vrste vrijednosnih papira: obveznice i dionice i međusobno se razlikuju s obzirom na vlasničko ili kreditno financiranje poduzeća. **Obveznice** su nevlasnički vrijednosni papiri, jamče fiksni prinos pa se ulaganje novca u obveznice smatra štednjom. Prednost je što se obveznice mogu prodati i prije dospeljeća. Datum dospeljeća obveznice je datum na koji izdavatelj obveznice mora isplatiti glavnicu vlasnicima obveznica. Budući da su obveznice instrument dugoročnog financiranja , datum dospeljeća je obično između 2 i 30 godina nakon dana izdavanja obveznice. Obveznice su pogodan oblik ulaganja za investitore koji žele smanjiti ukupan rizik pri struktuiranju portfelja stoga što obveznice , za razliku od dionica , nose svojim vlasnicima fiksne prinose – kamate. **Dionice** su korporativni vrijednosni papiri kojima nije unaprijed određen rok dospeljeća . dionice smiju izdavati isključivo dionička društva . Svako ulaganje u sebi sadrži elemente rizika, pa ni ulaganje u vrijednosne papire nije izuzetak. Jedno od osnovnih pravila kod ulaganja u vrijednosnice glasi : što je veći potencijalni povrat na ulaganje , to je veći rizik koji se preuzima.Dva su glavna tipa dionica obične i povlaštene dionice. Povlaštene dionice načelno nemaju pravo glasa, ali nude druge pogodnosti ulagačima , primjerice: Pravo na dividendu, najčešće u unaprijed utvrđenom novčanom iznosu ili u određenom postotku nominalnog iznosa dionice, pravo na isplatu dividendi prije isplata dividendi običnim dioničarima , a nakon plaćanja kamata, prednost u raspodjeli likvidacijske mase poduzeća u odnosu na obične dioničare. Dionička društva izdaju obične dionice kako bi prikupila sredstva za dugoročno financiranje bez kreditnog zaduživanja. Temeljne koristi koje se stječu kupnjom običnih dionica : pravo na udjel u dobiti isplativ u obliku dividendi, pravo na proporcionalni udjel u imovini društva u slučaju njegove likvidacije, pravo upravljanja koja se ostvaruje glasovanjem na skupini dioničara, pravo prvokupa u slučaju novog izdanja dionica, ograničena odgovornost u slučaju likvidacije društva, ograničeni pristup poslovnim knjigama društva. Dioničko društvo ima tri temeljna dijela: upravu , nadzorni odbor i skupinu dioničara. **1. Uprava** je organ koji se bavi vođenjem poslova i zastupanjem pri čemu zadržava svoju samostalnost. Vođenje poslova podrazumijeva utvrđivanje pravila politike društva, poduzimanje poslovne inicijative , donošenje odluka prema vlastitoj prosudbi. Prema hrvatskom pravu može se sastojati od 1 ili više osoba. Ako se radi o više osoba onda nadzorni odbor imenuje predsjednika na vrijeme od 5 godina. **2. nadzorni odbor** ne obavlja samo poslove nadzora u tehničkom i računovodstvenom smislu , već o svom nadzoru podnosi izvješća glavnoj skupštini . Može sazvati skupštinu društva , imenovati članove i sl. Broj članova nadzornog odbora mora biti neparan i to najmanje 3 člana. **3. glavna skupština** su svi dioničari s pravom glasa sačinjavaju glavnu skupštinu . Odlučuje se o izmjeni statuta, izboru nadzornog odbora , povećanju i smanjivanju temeljnog kapitala, o prestanku društva itd.

4. Manageske revolucije – u početku su u funkcije vlasništva i upravljanja bile spojene u poduzećima s malim brojem dioničara. Međutim povećanjem broja dioničara te funkcije se počinju razdvajati.

Povećanjem vlasničke raspršenosti smanjuje se i vlasnički udjeli u rukama pojedinačnog dioničara, a time i interes i mogućnost upravljanja poduzećem. Tako je dionica neposredno dovela do razdvajanja funkcija vlasništva i upravljanja. Poduzećima sve više upravljaju manageri, a ne vlasnici kapitala. Dolazi do **prve managerske revolucije** - odvajaju se subjekti s vlasništvom i subjekti koji upravljaju. Uprava poduzeća više nije neposredni predstavnik vlasnika, koji žele maksimizirati profit. Manageri se osjećaju jednako odgovornim pred dioničarima, potrošačima ili širom javnošću, a u prvom redu s usmjereni prema poduzeću kao instituciji i zaposlenim radnicima. Stara managerska revolucija razlikovala je u prvom redu vlasnike i managere. Nova strategija nastoji vlasništvo prenijeti u ruke managera. Dolazi do nove managerske revolucije tj. Do povezivanja vlasničke i upravljačke funkcije pa ista osoba postaje vlasnik i manager. Dionice i vrijednosni papiri se prodaju managerima, koji dobivaju profit na sredstva koja su uložili u poduzeće. Razvija se metoda managerskog otkupa vlasništva. To znači da manageri pomoću vlastitih sredstava ili financijskih institucija otkupe dio ili cijelo poduzeće. Time manageri stječu vlasnički udio, financijske institucije dobivaju garanciju za efikasna ulaganja, poduzeće efikasnije vodstvo, a država upiješnija poduzeća.

5. Problemi javnih poduzeća - javna poduzeća su u državnom vlasništvu (vojska, telekomunikacije, energetika...). Kod njih je profit indirektno izražen, a glavni cilj je maksimalizacija društvenog blagostanja. S obzirom da država pokriva eventualne gubitke zbog postojanja državnog interesa rizik poslovanja je manji nego kod privatnih poduzeća. Osnovna razlika između javnog i privatnog vlasništva je u tomu što javna poduzeća nisu roba i što se javna poduzeća ne mogu pretvoriti u drugi oblik vlasništva. Javno se vlasništvo prvenstveno raspodjeljuje među poduzećima, ali ne komercijalizira. Državni interes u nadziranju javnih poduzeća slabija je nego u privatnim poduzećima: imovina privatnih vlasnika se neposredno mijenja, s obzirom na uspješnost poduzeća, dok državni službenici ili čak građani ne osjećaju te posljedice tako neposredno. Razlike između privatnih i javnih poduzeća: - ponašanje managera u javnim poduzećima je manje odgovorno nego u privatnim, manja je osjetljivost u javnom sektoru kod preuzimanja rizika, institucija tržišta nemaju tako važnu ulogu kao u privatnom vlasničkom sustavu, javno poduzeće ima ekonomske i političke ciljeve, što smanjuje njegovu poslovnu usmjerenost. Deregulacija je smanjenje uloge države na tržištu. Cilj je povećati konkurentne sposobnosti nacionalnog gospodarstva putem efikasnijih privatnih poduzeća. Privatizacija označava prodaju javnih poduzeća privatnom sektoru. Ipak, privatizacija se često pojavljuje i kao zajednički naziv za program restrukturiranja suvremenih gospodarstava. str. 205, 206.

6. 3 pristupa u određivanju poduzetništva - u sklopu tradiciionalne teorije moguće je izdvojiti tri pristupa u pojmovnom određivanju poduzetništva: 1. psihološki pristup (smatra se da su poduzetnička obilježja prirođena: poduzetnik ima određene predispozicije kao što su liderstvo, sklonost timskom radu, kreativnost i inovativnost, ovaj pristup se može prihvatiti jer previše naglašava jedan aspekt tj. Objašnjava samo jednu stranu poduzetnika. 2. Ekonomski pristup – poduzetnik je racionalna osoba koja optimalno iskorištava proizvodne čimbenike da bi maksimalizirala profit, pretpostavka je da poduzetnik „homo oeconomicus“ nije prihvatljiva, ali je najbliža definiciji. 3. Sociokulturni pristup – poduzetništvo je rezultat ispreplitanja socioloških, kulturoloških, ideoloških i drugih obilježja. To opet u potpunosti nije prihvatljivo jer npr. Poduzeća i poduzetnici u SAD-u nisu bitno drugačiji od poduzeća i poduzetnika u francuskoj. Jedna od pokušaja definicija poduzetništva svodi se na sljedeće: poduzetništvo je sposobnost da se na temelju znanja i iskustva određena ideja provede u djelo pri optimalnom iskorištenju proizvodnih čimbenika i uz preuzimanje rizika za eventualnu propast te ideje.

7. Institucionalne pretpostavke poduzetništva – EKONOMSKI UVJETI PODUZETNIŠTVA – poduzeće se javlja kao organizacijski oblik u kojem se poduzetništvo institucionalno povezano s tržištem i temeljnim institucijama tržišne privrede. Poduzetništvo omogućava maksimalizaciju profita i razvoj poduzeća, a poduzeće se promatra kao : roba i političko ekonomska asocijacija (uključeni su vlasnici imovine, članovi upravnog odbora, manageri). U gospodarstvu mora postojati mogućnost za promjenu vlasništva poduzeća , za njegovu privatizaciju ili nacionalizaciju. Za razvitak je gitna odgovarajuća tržišna struktura u kojoj dominiraju mala i srednja poduzeća.

POLITIČKI UVJETI PODUZETNIŠTVA – čovjek j političko ekonomski slobodan ako može sam ustanoviti i organizirati svoje poduzeće. Država je pravna i slobodna ako određuje pravna pravil igre i štiti slobodno odlučivanje pojedinaca između alternativa. To znači da je poduzetništvo bitna značajka političko ekonomske slobode pojedinca i grupe , kao i obrnuto , da su upravo liberalni politički odnosi uvjet za razvoj poduzetništva. **SOCIOLOŠKI UVJETI PODUZETNIŠTVA** – na poduzetništvo utječu društveni odnosi i vrijednosni odnosi u društvu . Sa sociološkog aspekta odlučujuća je mobilnost i obrazovna razina ljudi i to stoga što poduzetništvo zahtijeva dinamično mijenjanje i prilagođavanje društva, uvijek novo slojevno i klasno formiranje i strukturiranje društva.

8. Individualni i korporativni model poduzetništva – tendencije razvoja poduzetništva su vezane za dva oblika : individualni i korporativni model poduzetništva. Individualni oblik se ostvaruje u tržišnoj konkurenciji malih i srednjih poduzeća i s obzirom na tu situaciju, funkcije vlasništva , upravljanja i rizika se integriraju. Korporativni oblik se odvija u uvjetima ograničene konkurencije gdje su nositelji triju funkcija različiti subjekti. Funkcija rizika , upravljanja i vlasništva su podjeljene, a dominira management. Individualno poduzetništvo u okviru malih i srednjih poduzeća stvara efikasnu tržišnu strukturu. One države koje su uspjele razviti jak sektor individualnih poduzeća i poduzetničke inicijative imaju najbrži razvoj. Mala poduzeća imaju sljedeće odrednice : povećavaju konkurenciju i efikasnost privređivanja, utječu na stabilnost cijena i prisiljavaju velika poduzeća na tržišne i proizvodne promjene, generiraju nova radna mjesta i pomažu u restrukturiranju gospodarstva, omogućuju lakše zadovoljavanje poduzetničke ideje i povećavaju socijalnu i ekonomsku mobilnost stanovništva, predstavljaju značajno sredstvo tehnološkog razvoja , postaju sastavnim dijelom mreže poduzeća oko velikih gospodarskih subjekata i predstavljaju značajno sredstvo globalnih promjena gospodarstva. Interno poduzetništvo se javlja kao način organiziranja poslovanja u poduzeću. Kako bi funkcioniralo potrebno je izvršiti prestrukturiranje u poduzeću te dolazi do razvitka matrične organizacije. Radi se o podjeli poduzeća na nezavisne organizacijske jedinice kojima se poduzetnički upravlja. One imaju vlastite operative službe , autonomnost pri donošenju odluka , te su samostalne u ostvarivanju profita. Korporacije ili veliko poduzeće se više zasniva a sposobnosti organiziranja i upravljanja poduzećem i na novim odnosima među zaposlenima . Velika poduzeća i država se često odlučuju na razvoj poslovnih inkubatora u poduzeću . velika poduzeća uglavnom namjenjuju mnogo sredstava za razvoj i henologije. Za poduzetništvo je važno osigurati splet tehnoloških inovacija, inovativne podzetničke organizacije i poduzetničke inicijative. Da bi se sve te djelatnosti mogle sjediniti u svijetu postoje poslovni ikubatori. Oni na zajedničkom prostoru koncentriraju i poslovna i tehnološka znanja.str212,3,4,5

9. Cjenovna konkurencija - konkurencija snižavanja cijena naziva se cjenovna konkurencija. Glavnim sredstvom konkurentske borbe postaje brzo mjenjanje cijena. Snižavanje cijena prisiljava slabija poduzeća na bankrot. Tako su veća poduzeća preuzimala manja i centralizirali kapital. Cjenovna konkurencija postavila je temelj monopolističke konkurencije i monopolističkog poduzeća. Monopol uglavno nastupa s koncentracijom i centralizacijom kapitala, udruživanjem , suradnjom i dogovaranjem različitih poduzeća , dok je oblik čistog monopolista u privrednoj praksi jako rijedak. Dva su osnovna oblika monopolskog udruživanja : niži i viši . Niži oblici : **kartel**(sporazum istovrsnih konkurenata o zajedničkoj politici prodaje, cijeni , podjeli tržišta) , **Sindik**at(udurženje monopolskih

poduzeća kod kojih kupoprodajnu aktivnost u zajedničko ime obavlja jedinstvena trgovačka organizacija), **Gentelmski sporazum** (dogovor među kapitalistima o zajedničkom tržišnom nastupu) . Viši oblici: **Trust** (razvijeni oblik monopola kod kojeg udruženi proizvođači gube proizvodnu , financijsku i komercijalnu samostalnost) **Holding**(udruženje na temelju dioničkog kapitala kod kojeg najveće dioničko društvo , kupnjom kontrolnih paketa i većine dionice, regulira poslovanje drugih poduzeća u proizvodnom , financijskom i komercijalnom smislu). **Korporacija**(to je monopol koji se zasniva na tehnološkoj konkurenciji , nutarnjoj diferencijaciji proizvodnje, hijerarhijskoj organizaciji proizvodnih jedinica i slično) **Transnacionalno poduzeće** (radi se o međunarodnom monopolu koji organizira svoje poslovanje preko filijala u drugim zemljama te tako povećavaju rentabilnost kapitala) . Postojanje monopola ima negativne posljedice za tržište pa se donose antimonopolski zakoni. Česte mjere su oporezivanja velikih poduzeća , kontrola cijena , poticanje konkurencije gdje god je moguće.

10. Necjenovna konkurencija - Monopolistički sporazumi i dogovori ponajviše su štetili tržištu i državi . Monopolističke cijene bile su više i uvijek su oštećivale potrošače. Država je također bivala sve manje efikasnom , te je stoga započela putem zakonske regulative ograničavati sporazume među poduzećima. Sprječavanjem daljnjeg udruživanja u monopole i ostvarivanja cjenovne konkurencije vodi do razvoja necjenovne konkurencije. Oblici necjenovne konkurencije su : **Tehnološka konkurencija**(zasniva se na tehničkom napretku , snižavanju troškova proizvodnje , razvoju novih proizvoda i sl.)**Supstitucijska konkurencija**(odnosi se na proizvodnju međusobno zamjenjivih proizvoda koji mogu zadovoljiti iste društvene potrebe) **Prodajna konkurencija**(stvaranje novih društvenih potreba , nove metode i sredstva prodaje) **Institucionalna konkurencija**(vezana uz korporacije i način prelijevanja kapitala) **Međunarodna konkurencija** (provode je transnacionalne korporacije pri čemu koriste oblike cjenovne – u poslovanju s nerazvijenim zemljama , i necjenovne konkurencije pri poslovanju s korporacijama razvijenih zemalja).

11. Nova konkurencija - Mala i srednja poduzeća lakše provode necjenovnu konkurenciju . Multinacionalne korporacije se održavaju , a velike korporacije se raspadaju na više neovisnih poduzeća , decentraliziraju se , doazi do nadogradnje velikih ekonomskih sustav u nove ekonomske prostore. Sve to rezultira u novoj konkurenciji u kojoj se naglašava fleksibilnost i prilagodljivost poduzeća, restrukturiranju novih poduzeća , razvoj unutarnjeg poduzetništva, itd. Sužavanje opsega poduzeća , veća unutarnja dinamika poduzeća te nastajanje malih i srednjih poduzeća olakšavaju ulazak u granu. Osnovna konkurentna prednost nije više u veličini poduzeća , već u takvoj organizaciji poduzeća koja omogućuje brzo tržišno , proizvodno , organizacijsko, marketinško i poduzetničko prilagođavanje izmjenjenim uvjetima u tržištu. Nova konkurencija se razlikuje od stare jer ističe : Maloserijsku diferenciranu proizvodnju (umjesto masovne standardiziranosti), konkurenciju proizvoda – dizajn , kvaliteta i poslovna i organizacijska inovativnost (umjesto tehnološke inovativnosti)

12. Oblikovanje cijena na tržištu – Dva su osnovna principa kod određivanja cijena : troškovni i tržišni. Prvi princip znači da ukupnim troškovima pribrojimo određenu dobit. Drugi princip znači da se cijena prilagođava ocjeni o tome koliko kupci mogu platiti za proizvod , bez obzira na troškove. Cijene koje se oblikuju u različitim oblicima monopolne konkurencije nazivaju se monopolnim cijenama. Monopolna cijena je najviša moguća cijena koja korporaciji još uvijek omogućuje maksimalizaciju profita. Oblikovanje cijena uključuju tri razine : Tvorničke cijene(ukupni troškovi + planirana dobit) , veleprodajne cijene(trgovina na veliko) , maloprodajne cijene (trgovina na malo). U suvremenom tržišnom sustavu sve više prevladava i politika kontrole cijena . Državno reguliranje , administrativno odlučivanje i kontrola cijena imaju za cilj spriječiti inflaciju ili monopolno podizanje

cijena na račun potrošača države. Cijene koje su rezultat državne intervencije često nazivamo političkim cijenama. One utječu najviše na distribuciju dohotka i alokaciju resursa.

13. Povijesna uloga i značenje novca - Novac je sredstvo koje je općeprihvaćeno od učesnika u razmjeni i kao takvo proglašeno zakonskim, definitivnim i neograničenim sredstvom prometa i plaćanja. Zbog pojave novca ekonomski se svijet raspao na dva dijela : na realnu ekonomiju, koja se mjeri proizvedenim komadima i tonama proizvoda, i na novčanu ekonomiju, koja se mjeri u jedinicama određene valute (dohocima, troškovima, dobitkom ili gubitkom). Novac ima 5 temeljnih funkcija : 1. novac je sredstvo razmjene koje olakšava razmjenu različitih vrsta robe, 2. Novac je platežno sredstvo koje omogućuje oblikovanje platnog prometa, računovodstvenih operacija, te ujedno olakšava različite načine kupovina i prodaje robe, 3. Novac kao mjerilo vrijednosti omogućuje procjenu robe i pomaže u određivanju cijene robe, 4. novac kao zaklada omogućuje gomilanje novca i kupovine robe u budućnosti, odnosno kasnije plaćanje 5. Novac kao svjetski novac omogućuje međunarodni platni promet i međunarodnu trgovinu. Nove funkcije novca su : funkcija novca kao štednje kod kojeg kamatna stopa zadržava sadašnju vrijednost, funkcija novca kao sredstva za održanje likvidnosti. Prije novca početni oblik razmjene je bio trampa – roba se razmjenjuje za drugu robu na osnovi njihovih upotrebnih vrijednosti. Naturalni ili robni novac je se uglavnom radilo o različitim robama kao što su stoka, krzno, koža, platno, školjke, ribe

14. Financijski sustav - Financijski se sustav neke zemlje sastoji od financijskih instrumenata, institucija, tržišta i financijskih tokova. 1.) Financijski instrumenti obuhvaćaju novac i vrijednosne papire u gospodarstvu. Različite su vrste vrijednosnih papira, a temeljna podjela je na obveznice i dionice i sukladno tome njihove se karakteristike razlikuju. 2.) Financijske institucije su organizacije koje prikupljaju novac od subjekata koji ga imaju i usmjeravaju ga prema subjektima koji ga nemaju, a trebaju ga. U suvremenim gospodarstvima financijske institucije su : Banke, osiguravajuća društva, mirovinski fondovi, investicijski fondovi, štedno kreditne zadruge. 3.) Financijska tržišta mogu biti primarna – sekundarna, tržište dugova – tržište imovine, posredna- neposredna. Trgovanje vrijednosnim papirima možemo podijeliti na dva dijela : trgovanje obveznicama i li dužničkim papirima i trgovanje dionicama ili vlasničkim papirima. 4.) Financijski tokovi – su primarni ako se radi o stvaranju financijske imovine, te sekundarni ukoliko su povezani s već stvorenim vrijednosnim papirima kojima se trguje.

15. Stvaranje ponude novca i uloga modernog bankarstva - Najznačajniji stvaratelji novca u gospodarstvu su poslovne banke. Način na koji oni stvaraju novac se naziva kreditna multiplikacija. Proces stvaranja novca u gospodarstvu se može opisati na sljedeći način : 1.) Poduzeća ulažu novac u banke, koje ga u obliku depozita pretvaraju u knjižni novac. Pored tog poduzeća mogu poslovnim bankama prodavati vrijednosne papire, diskontirane mjenice i slično. 2.) Poslovne banke depozitima stvaraju knjižni novac, obrađuju mjenične kredite, kupuje vrijednosne papire te drže dio depozita u obliku gotovine kao rezervu likvidnosti. Dio novca poslovna banka ulaže u obliku depozita u središnju banku, prodaje joj vrijednosne papire i rediskontira kod nje mjenice. 3.) Središnja banka kupuje od poslovnih banaka vrijednosne papire, rediskontira mjenice, kupuje zlato i devize, te time stvara nov novac. Središnja banka drži pohranjene devize i zlato u obliku svojih rezervi, određuje kamatnu stopu, obvezne rezerve poslovnih banaka i oblikuje tzv. monetarnu politiku. 4.) Država prodaje ili kupuje kod središnje banke vrijednosne papire, te time financira svoj proračun. Isto tako, država preko svoje ekonomske politike utječe na emisijsku politiku središnje banke. Cilj banke je ostvariti zaradu na tržištu, a to može ostvariti davanjem kredita, vodeći računa o roku na koji je primio sredstva i o roku na koji je odobrila kredit. str.233,4

16. Uloga i funkcija središnje banke - Moderni se središnji sustav sastoji od središnje banke i ostalih poslovnih banaka. Kako poslovne banke u svojoj želji za što većom zaradom ne bi prekomjerno

stvarale novac u gospodarstvu , javlja se središnja banka koja ih kontrolira. Središnja banka ima važne funkcije : 1.) Vodi monetarnu politiku kontrolom rasta novčane mase , 2.) Drži zlatne i devizne rezerve i na taj način vodi politiku međunarodne likvidnosti. Intervencijom na deviznim tržištima utječe na stabilizaciju domaće valute, 3.) Izdaje novčanice , 4.) Obavlja usluge za državu(na računima središnje banke nalaze se proračunska sredstva države) , 5.) Služe kao banka ostalih banaka – prima depozite od ostalih banaka i daje im zajmove , 6.) Kontrolira financijske institucije i financijska tržišta. Otkupom državnih obveznica središnja banka regulira količinu novca u opticaju i istodobno financira državni deficit . Umjesto poreza , kao prisilnog financiranja , javni dug je zasnovan na slobodnoj odluci poslovnih subjekata. 235.str

17 . Monetarna politika i monetarizam - Monetarna politika je vrsta makroekonomske politike koju u ime države kreira i vodi središnja banka kada regulira ukupnu ponudu novca , kamatne stope , devizni tečaj i uvjete kreditiranja. Monetarnu politiku u Hrvatskoj vodi HNB. S obzirom na smjer kretanja novčane mase, monetarna politika može biti : 1. Ekspanzivna : korištenjem instrumenata monetarne politike središnja banka relaksira monetarne uvjete i povećava količinu novca u opticaju. 2. Restriktivna : korištenjem instrumenata monetarne politike središnja banka postrožuje monetarne uvjete i smanjuje količinu novca u opticaju. , 3. neutralna. U procesu mijenjanja novčane mase sudjeluje ne samo monetarne institucije već i drugi subjekti : građani , poduzeća , komercijalne banke i nemonetarne institucije. Središnja banka , prilikom reguliranja ponude novca , najčešće koristi tri instrumenta monetarne politike: 1.) Politika obveznih rezervi – Obvezne rezerve su minimalna količina gotovinskih rezervi u odnosu na depozite koje središnja banka zahtijeva zbog likvidnosti poslovnih banaka. Niža stopa obveznih rezervi povećava ponudu novca , a viša stopa obvezne rezerve smanjuje ponudu novca u gospodarstvu. 2.) Politika diskontne stope - diskontna stopa je kamatna stopa po kojoj poslovne banke uzajmljuju novac od središnje banke . Ako poslovna banka ima teškoće s likvidnošću , tada može od središnje banke posuditi dodatna sredstva te ih pridružiti svojoj gotovini i regularnim rezervama kod središnje banke. 3.) Financijske operacije na otvorenom tržištu – Financijske operacije na otvorenom tržištu kapitala znače da središnja banka mijenja novčanu masu prodajom ili kupnjom vrijednosnih papira . uglavnom se radi o kupovini vrijednosnih papira od banaka ili prodaji bankama. U tom slučaju središnja banka koristi državni dug. Zaključno , glavni ciljevi monetarne politike neke zemlje su : 1.) osigurati potrebne količine novca u opticaju za privredu i društvo , 2.) Stabilnost domaćeg novca i njegovog deviznog tečaja , 3.) Uspostavljanje monetarne ravnoteže što omogućava stabilnost opće cijena.

18. Liberalna i Keynesijanska ideologija države – Prevladavajuća liberalna ideologija tržišta ograničavala je državu prije svega na ulogu noćnog čuvara (Adam Smith) : 1.) Država mora biti neutralna (država samo izražava konkurentne interese i nema posebnih općih interesa), 2.) država mora biti ograničena (pojedinci sebe najbolje poznaju i znaju kakvi su njihovi interesi i načini njihovog zadovoljavanja) , 3.) Država mora dati pravni okvir slobodnog djelovanja tržišta , 4.) Svaki subjekt ima slobodan izbor između alternativnih mogućnosti koje su mu na raspolaganju bez ikakvih ograničenja. Liberalno shvaćanje države zasnovano je na vjeri u efikasnu tržišnu alokaciju proizvodnih čimbenika i na Pareto optimalnosti podjele društvenog bogatstva . Slobodno formirane tržišne cijene same su sposobne uspostaviti privrednu ravnotežu u društvu. Suprotno je mišljenje keynesijansko shvaćanje tržišta i države , koje zahtijeva neprestano aktivno interveniranje države u tržišna zbivanja. Samo po sebi tržište ne daje dovoljno informacija , poduzeća donose odluke u uvjetima neizvjesnosti i rizika, njihove odluke nisu uvijek društveno optimalne i ekonomski racionalne i zato državni intervencijama postaje objektivno nužnim.

19. Država i tržište - Određivanjem zakonskog okvira država propisuje prava i obveze te norme ponašanja gospodarskih subjekata. Ona svojim mjerama također uklanja nedostatke tržišta.

Razlikuju se dva osnovna tipa demokracije : 1.) Neposredna(direktna) demokracija – počiva na ideji da se pravedna vladavina može ostvariti samo ako odluke donose zajednički svi građani na koje se one odnose . U suvremenim društvima taj model je neprimjeren , ali se na razini države može primjenjivati participativno načelo npr. Referendum. 2.) Posredna (participativna) demokracija – volja naroda se izražava općim izborima organiziranim u redovnim vremenskim razmacima na kojima se biraju predstavnici za zakonodavne , a ponekad i za izvršne političke funkcije.str.244

20. Fiskalna politika države - Kada se državni izdaci i prihodi povežu u jedinstveni sustav, tada govorimo o državnom proračunu. Proračun je financijski instrument kojim država predviđa dohotke i alokira izdatke za zadovoljavanje općih društvenih potreba. Proračun je tradicionalni instrument državnog financiranja , predstavlja plansko bilančnu instituciju , koja vrijedi uglavnom za jednu godinu. Proračun je zakonski akt što ga demokratskim državama donosi parlament na prijedlog vlade. U proračunu se prikazuju određena raspoloživa novčana sredstva i novčani izdaci, koji moraju biti u ravnoteži . Država posuđuje novac izdavanjem obveznica koje predstavljaju obećanje države da će isplatiti novac. Taj državni ili javni dug se sastoji od ukupnog ili akumuliranog posuđivanja države. Tj. Ukupne vrijednosti državnih obveznica u vlasništvu kućanstava , poduzeća , banaka , stranaca i drugih osoba. Pod fiskalnom politikom podrazumijevamo proces oblikovanja oporezivanja i državnih rashoda s ciljem da se pomognu ublažiti utjecaji naglih uzleta i padova poslovnog ciklusa, i pridonese održavanju rastućeg gospodarstva s punom zapošljenošću i bez visoke i primjenjive inflacije. Instrumenti fiskalne politike su : **1.) automatski stabilizatori** - to su instrumenti fiskalnog sustava koji djeluju trenutačno protuciklično, bez posredovanja nositelja ekonomske politike . Najznačajniji automatski stabilizatori su – Automatske promjene poreznih prihoda od dohotka građana i korporacija i Osiguranje za slučaj nezaposlenosti , socijalna pomoć i ostala transferna plaćanja. Automatski stabilizatori nisu sami po sebi dovoljni za održavanje pune stabilnosti pa zato država koristi mjere diskrecijske fiskalne politike .**2.) Diskrecijska fiskalna politika** - Država mijenja porezne stope ili programe potrošnje kako bi neutralizirala poslovne cikluse. Osnovna sredstva diskrecijske fiskalne politike su : Javni radovi , Projekti zapošljavanja u javnom sektoru i mijenjanje poreznih stopa. Diskrecijska monetarna politika je djelotvornija od fiskalne . Većina ekonomista je sklonija monetarnoj politici kao primarnom sredstvu kratkoročne stabilizacije dok fiskalnu politiku preporučuju samo u vrijeme dubokih recesija ili visoke inflacije u čijem suzbijanju monetarna politika ne daje rezultate. **3.) Proračunski deficit**- državni rashodi su veći od prihoda.

21. Fiskalna i monetarna politika države - Fiskalna politika je vladino odlučivanje o porezima , državnim izdacima odnosno proračunu države. Ona , dakle, predstavlja utjecaj države na agregatnu potražnju i najvažniji dio vladine ekonomske politike . fiskalna politika utječe na razinu dohotka i zaposlenosti : Povećani državni izdaci povećavaju agregatnu potražnju i ravnotežni dohodak , te se pri danim porezima povećava i proračunski deficit. Povećanje porezne stope, odnosno poreza, smanjuje agregatnu potražnju i ravnotežni dohodak (zaposlenost) , te pri danim izdacima smanjuje proračunski deficit. Uvođenjem poreza više nego proporcionalno smanjuje ravnotežni dohodak uslijed djelovanja poreznog multiplikatora , dok državni izdaci više nego proporcionalno povećavaju ravnotežni dohodak uslijed djelovanja multiplikatora proračunske potrošnje. Ako se povećavaju izdaci države u jednakom razmjeru kao porezi , onda se unatoč tome povećava agregatna potražnja , a time i ravnotežni dohodak. U državnu fiskalnu politiku vjeruju uglavnom predstavnici keynesijanske ekonomske škole , dok monetaristi i predstavnici ekonomske ponude više zanima privatni sektor, koji je po njihovom mišljenju stabilniji i efikasniji od državnog sektora . Keynesijanci su , naprotiv , uvjereni da je privatni sektor nestabilan , te da deflacijske pritiske (recesija) najbolje nadzire država preko regulacije agregatne potražnje . Prevelika uloga fiskalne politike države može izazvati : Inflaciju (proračunski deficit, višak agregatne potražnje) , Istiskivanje privatnih investicija i smanjivanje konkurentnosti i razvojnih sposobnosti gospodarstva.

22. Ekonomika valutnih tečajeva - Devizni tečaj je cijena stranog sredstva plaćanja izražena u jedinicama domaće valute. Kako bismo shvatili kako se određuje devizni tečaj, trebamo znati više o deviznom tržištu na kojem se trguje valutama različitih zemalja. Devizno tržište je najbliže tržištu savršene konkurencije. Tu se nalazi veliki broj subjekata, a prostorno i vremenski je globalizirano. Aprecijacija i deprecijacija . str . 268

23 . Vrste deviznih tečajeva - razlikujemo dva tipa deviznih tečajeva : fiksni i fluktuirajući. U sustavu deviznih tečajeva malo zemalja stoji po strani idopušta slobodno formiranje devizne valute . radije upravljaju tečajem kako bi sprječile njegovo kolebanje . takav tečaj se održava intervencijom sredstava međunarodne likvidnosti . Dvije su podvrste fiksnog tečaja : Jedinstveni (fiksni) - karaktersitičan za zemlje s konvertibilnom valutom . Manipulativni fiksni - u zemljama s nekonvertibilnom valutom . Od strane središnje banke vrši se manipulacija deviznog tečaja – devizni tečaj se održava fiksnim ispod ili iznad tečaja ravnoteže uz pomoć devizne kontrole . Uz fiksni devizni tečaj veže se i pojam devalvacije . to je monetarno politička mjera kojom se reducira intervalutarna vrijednost domaćeg novca s ciljem povećanja izvoza i smanjenja uvoza . Devalvacijom je skuplji uvoz pa se tako stimulira domaća proizvodnja uvoznih supstituta , a domaći proizvodi postaju konkurentiniji na stanom tržištu pa se potiče izvoz. Drugi tip tečaja je fluktuirajući ili fleksibilni devizni tečaj gdje tržišne sile ponude i potražnje načelno određuju odnos među valutama . dakle, relativne cijene valuta određuju kupnja i prodaja valuta među ekonomskim subjektima . Unutar fluktuirajućih tečajeva razlikujemo tri podvrste : Slobodno fluktuirajući devizni tečaj – tečaj se formira iz dana u dan po uvjetima ponude potražnje na deviznom tržištu , bez ograničenja i bez utjecaja središnje banke. Manipulativni fluktuirajući - određene su marže fluktuacije koje se limitiraju mjerama devizne kontrole . Dirigirana fleksibilnost - To je službeno prilagodljivi devizni tečaj . Predstavlja kombinaciju fiksnog i fluktuirajućeg. Prilagođava se interesima ekonomske politike , a devizni tečaj je stabilan u određenim intervalikma.